

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А. Якість праці і конкурентоспроможність працівників: взаємозв'язок і взаємозалежність / О.А. Грішнова // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету. – Вип. 67. – Ч. 2: Економіка. – Умань, 2008. – С. 257-267.
2. Заичкин Н.И. Экономико-математические модели и методы принятия решений в управлении производством: учеб. пособие / Н.И. Заичкин. – М.: ГУУ, 2000. – 107 с.
3. Купалова Г.І. Ринок робочої сили в аграрному секторі економіки України / Г.І. Купалова – К.: ІАЕ, 1995. – 235 с.
4. Павловська О.В. Регулювання ринку праці і фінансово-економічний механізм / О.В. Павловська. – К., 2001. – 272 с.
5. Череп А.В. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі і аудиті: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення / А.В. Череп, Н.М. Шленголь, О.М. Бутник. – К.: Кондор, 2011. – 328 с.

Аннотация. Определены условия формирования механизма регулирования рынка труда в аграрной сфере. Предложены подходы к управлению молодежным сегментом рынка труда, основанные на использовании разработанной экономико-математической балансовой модели.

Ключевые слова: рынок труда, сегментация рынка труда, молодежный сегмент, трудовые ресурсы, трудовой потенциал, балансовая модель.

Abstract. Outlined conditions for the formation mechanism of regulation of the labor market in agriculture. Suggested approaches to youth segment of the labor market based on the use of the developed economic and mathematical balance model.

Key words: the labor market, labor market segmentation, youth segment, human resources, employment potential, balance model.

УДК 631.152:658.012.3

Т.В. Марусей, кандидат економічних наук, доцент,

О.Ю. Нісходовська, оператор ПДАТУ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сформульовано теоретико-методологічні основи та концептуальні підходи до адаптації організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств. Розкрито суть механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку шляхом виділення організаційної та економічної складової.

Ключові слова: організаційний механізм, економічний механізм, організаційно-економічний механізм, продовольча безпека, сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарська продукція.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними значеннями. На стійкий розвиток сільськогосподарських підприємств впливає організаційно-економічний механізм їх функціонування. Сільськогосподарські підприємства функціонують в ринкових умовах, а ринкові системи за своєю суттю не є статичними, а знаходяться в постійній зміні (русі) і розвитку. На рівні мікроекономіки, в межах окремої приватної власності, виробничі процеси регулюються в результаті свідомого, планомірного управління ними, встановлення та підтримки таких якісних і кількісних відносин між окремими підрозді-

лами підприємства (або групи підприємств, що входять в дану фірму), які диктуються технологічними або іншими особливостями виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку знайшли відображення у працях багатьох вітчизняних економістів, зокрема О. Березіна, І. Брюховецького, І. Грузнова, Д. Доманчука, А. Лисецького, П. Макаренка, А. Мельника, П. Саблука, О. Ульяновченка, О. Школьного, М. Янківа та ін. У наукових дослідженнях Д. Гладких, Д. Епштейна, І. Кобута, О. Могильного, О. Олійника, В. Семчика, В. Шверко значна роль відводиться механізмам і формам державного регулювання аграрного бізнесу.

Водночас у науковій літературі з даної проблематики недостатньо висвітлено питання комплексного аналізу організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств. До проблем, які потребують нових підходів щодо їх вивчення і вирішення, належить формування нового типу організаційно-економічних відносин і створення на цій основі нових організаційних форм.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати сучасний стан організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи економіку аграрного ринку як середовище для формування ефективного ринкового механізму, приведемо одне з визначень, сформульоване в книзі “Економіка аграрних підприємств”: “Ринковий механізм – це така форма організації сільського господарства, при якій індивідуальні споживачі і виробники взаємодіють за допомогою ринку, вирішуючи три основні проблеми економіки: що виробляти, як виробляти, для кого виробляти” [1, с. 245].

Невід’ємною частиною консолідованого ринкового механізму є механізм ринку збуту сільськогосподарської продукції. При цьому в системі відносин, що складаються в процесі збуту сільгосппродукції, можна виділити три основні частини (підсистеми): планування (прогнозування), регулювання, контроль. Внутрішню структуру даного механізму можна, на наш погляд, виразити схемою (рис. 1).

Рис. 1. Складові механізму ринку збуту сільськогосподарської продукції

Виходячи з визначення організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку, яке розкладається на окремі блоки організаційного та економічного механізмів, в умовах ринкових відносин особливо різко змінюються вимоги до економічного механізму. Слід підкреслити, що зміни в політичному житті і економіці, що відбуваються нині, набагато більш швидкоплинні, ніж раніше, і для того, щоб сільгоспідприємство продовжувало функціонувати, максимально враховуючи макро- і мікроекономічні умови господарювання, необхідне швидке і уміле маневрування наявними ресурсами за допомогою вибраного ефективного економічного механізму. Йому властиві такі риси як системність, ієрархічність, структурна необхідність кожного з його елементів, стійкість функціонування, гнучкість, взаємопосилення його елементів.

За твердженням багатьох дослідників, економічний механізм господарювання включає в себе механізми, які регулюють економічну діяльність підприємства – механізми організаційної побудови, планування, фінансування, ціноутворення, стимулювання, кредитування, обліку і контролю, внутрішніх і зовнішніх взаємовідносин та інше. Й. Завадський взагалі вважає, що економічний механізм включає в себе систему методів управління і є складовим елементом господарського механізму [2, с. 44].

Доведення чи спростування цих думок очевидно слід шукати в руслі системної економічної теорії. На наш погляд, в основі формування лежить економічний закон відособлення спеціалізованих товаровиробників. Зовнішніми формами прояву цього закону можна вважати юридичні особливості соціально-економічного відособлення та ринкові структури, які є адекватними рівню розвитку продуктивних сил. Іншими словами, частина господарського механізму (реалізація форм власності) “обростаючи” економіко-юридичними формами, мотиваційними системами, організаційним упорядкуванням структур, формами та методами управління і контролю виступає як економічний механізм, який, в свою чергу, створює процес формування, розвитку і удосконалення механізму господарського. На практиці ця конструкція перетворюється у конкретно-політичну форму (рис. 2).

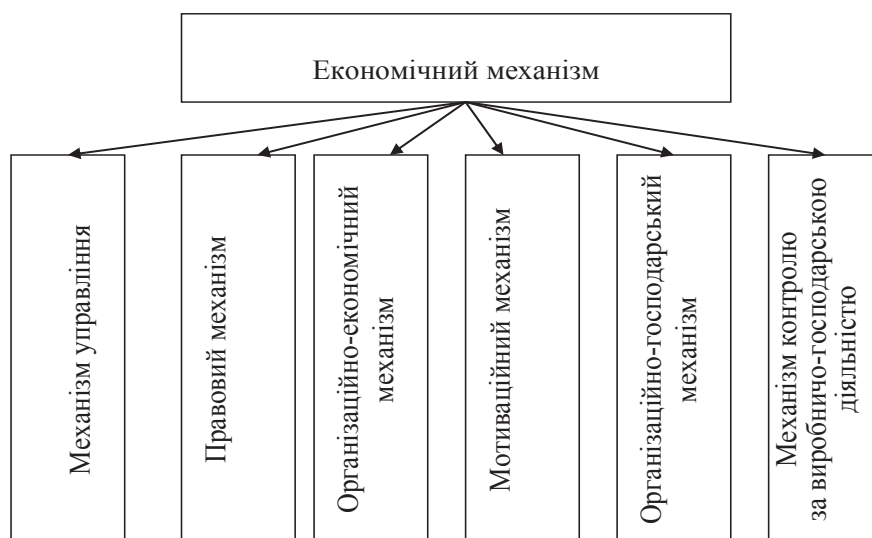

Рис. 2. Структура економічного механізму господарювання

Сукупна дія елементів економічного механізму згідно рис. 2 на конкретному підприємстві повинна бути направлена на забезпечення ефективного стійкого розвитку основного, обслуговуючого і допоміжного виробництва; скорочення матеріально-грошових витрат і втрат продукції на усіх етапах виробництва, зберігання і переробки; більш повне використання ресурсного потенціалу; освоєння досягнень науково-технічного прогресу, вирішення соціальних потреб.

Економічний механізм є способом взаємодії господарських явищ. Він описує взаємозв'язки й відносини між різномірними економічними явищами. У літературі одна група авторів вважає, що економічний механізм являє собою систему економічних стимулів і методів управління,

спрямованих на забезпечення високопродуктивної праці робітників, службовців, фахівців та інших працівників (В. Андрійчук, Д. Гладких, В. Мертнес та ін.).

З даним трактуванням навряд чи можна погодитися, тому що таке визначення зводиться тільки до мотивації персоналу підприємства, а не всього механізму господарювання.

Друга група авторів дотримується іншої концепції. Так, Ю. Коваленко пише: "Під економічним механізмом розуміється інтегрована, багаторівнева система форм і методів господарювання. Конструкція економічного механізму підприємства включає такі елементи: систему внутрішніх економічних відносин, що встановлює виробничо-господарські зв'язки між структурними підрозділами, способи оцінки впливу цих зв'язків на загальні результати діяльності підприємства, підсистеми стимулювання, планування, контролю, нормування, обліку й аналізу господарської діяльності" [3, с. 48]. Дана концепція враховує традиційний механізм відтворення факторів виробництва, які покликані забезпечити безперервну самооплатність підприємства, але не враховує ринкові механізми конкуренції, ціноутворення й акціонерного механізму розвитку виробництва.

З урахуванням вищевикладеного під економічним механізмом варто розуміти інтегровану багаторівневу систему форм і методів впливу на економічні процеси збуту, їх регулювання. Конструкція економічного механізму має складатися з механізму планування збуту, фінансово-кредитного механізму та оподаткування, цінового механізму (ціноутворення, що породжує процес безперервної адаптації сільськогосподарських підприємств і споживачів їх продукції з урахуванням кон'юнктури ринку).

Економічний механізм сучасного ринку можна охарактеризувати як єдність об'єктивної і суб'єктивної сторін, як механізм взаємозв'язку і взаємодії основних елементів ринку.

Діяльність сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку неможлива без організаційного механізму.

У даний час єдиної думки у визначенні організаційного механізму поки немає. Так, О. Школьнік розглядає організаційний механізм як механізм управління, тобто сукупність виникаючих у процесі управління зв'язків і відносин між підрозділами організації (великими службами, ланками, відділами й посадами і т.п.) [5, с. 58].

Цих поглядів багато в чому дотримується М. Янків, що запропонував під даним поняттям мати на увазі процес формування раціональних, виробничих структур, адекватних структурам ресурсів і цілей [6, с. 143]. На нашу думку, навряд чи можна зводити організаційний механізм тільки до сукупності зв'язків у процесі управління, оскільки організація, як вид діяльності, спрямований на об'єднання людей, матеріальних, фінансових та інших ресурсів таким чином, щоб спільна діяльність людей забезпечувала рішення завдань, що стоять перед організацією як структурним утворенням.

У закордонній літературі організаційний механізм зводиться до об'єднання й забезпечення тільки речовинних елементів виробництва. Так, Л. Браун організаційний механізм розглядає як спосіб угруповання робіт і проведення лінії підпорядкування, що поєднує роботи [7].

Ми розділяємо точку зору Т. Осташко, яка під організаційним механізмом розуміє комплекс організаційних форм, що забезпечують формування, розвиток і вдосконалення виробничої системи. Організаційний механізм містить у собі сукупність елементів виробничого процесу (трудові ресурси, засоби праці, предмети праці, інформацію); способи організації зв'язків між елементами, організаційні форми, методи, правові норми й нормативи, що забезпечують раціональне функціонування всієї виробничої системи [4, с. 69]. Таке трактування організаційного механізму, на нашу думку, найбільшою мірою відповідає організаційній діяльності та її меті. Основна мета організаційної діяльності полягає в бажаному стані організації як системи, що має бути досягнутий шляхом використання ресурсів організації. Однак таке визначення повинне бути видозмінено відповідно до специфіки збутової діяльності.

Таким чином, розглянуті визначення дозволяють узагальнити складові елементи організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку (рис. 3).

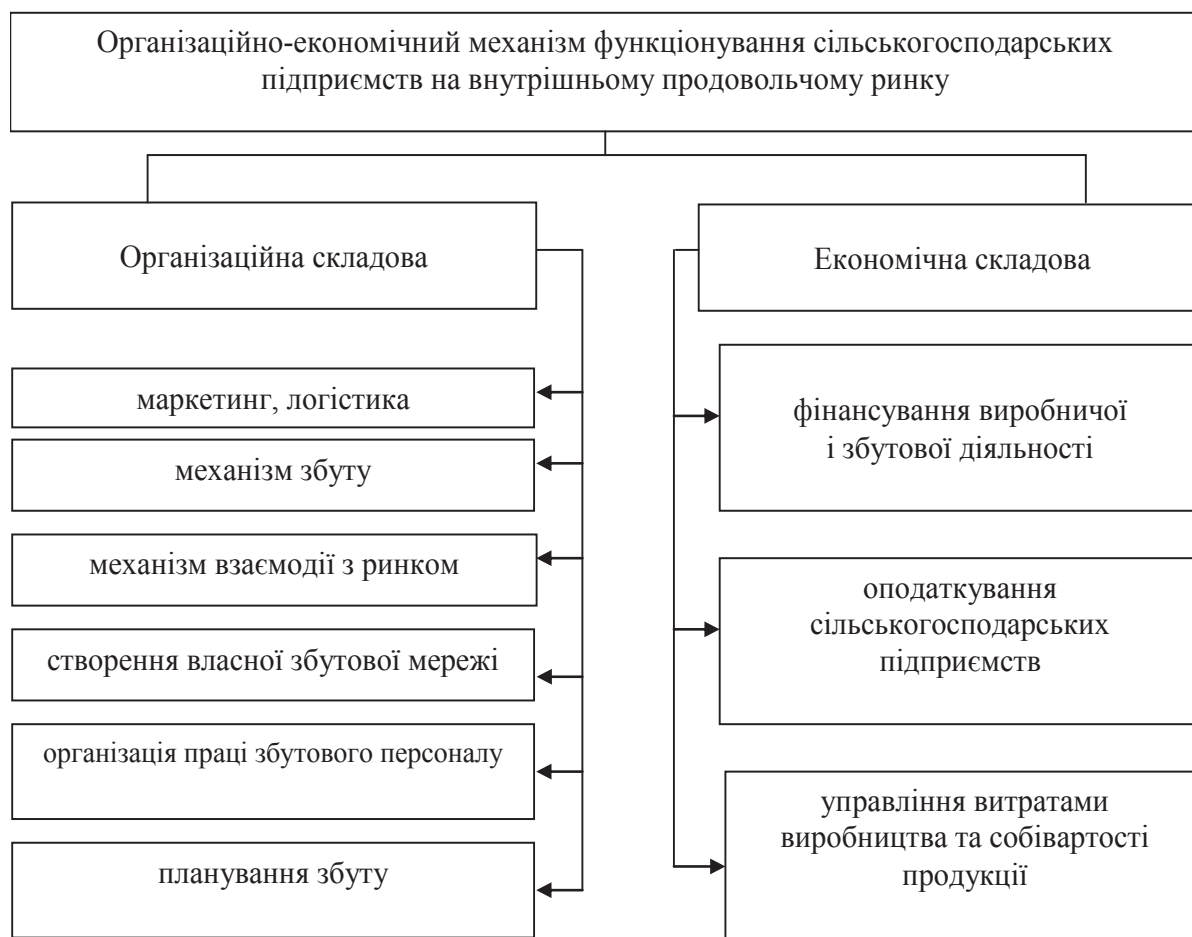

Рис. 3. Складові елементи організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку

У свою чергу організаційна складова включає маркетинг і логістику, механізм збуту та взаємодії з ринком, створення власної збутової мережі, організацію праці збутового персоналу, планування збуту.

Економічний механізм включає фінансування виробничої і збутової діяльності, оподаткування підприємств, управління витратами виробництва та собівартості продукції.

Одним із основних факторів розвитку та формування структури внутрішнього продовольчого ринку є попит на продовольчу продукцію. Цей фактор справляє помітний вплив на розміщення м'ясо- і молокопродуктових підкомплексів, а також численних галузей і виробництв кінцевих ланок інших продовольчих підкомплексів (хлібопекарна, кондитерська, макаронна, пивоварна промисловість), які виробляють малотранспортабельну продукцію, переробляючи транспортабельну сировину деяких галузей рослинництва (овочівництво), продукція яких швидко псується.

Для інших продовольчих галузей (галузей внутрішнього призначення) цей фактор є головним, особливо на місцевому рівні, коли розміщення виробництва відбувається без урахування або всупереч сприятливості природних умов. Крім того, на внутрішній продовольчий ринок досить суттєво впливає ринкова кон'юнктура. Основним в ринковій кон'юктурі є рівень збалансованості ринку (купівельний попит та пропозиція товарів), а також конкурентна боротьба – в сільському господарстві, переробній промисловості та торгівлі.

Механізм функціонування ринків збуту сільськогосподарської продукції дозволить координувати взаємостосунки всіх учасників процесу, спираючись на концепцію розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції. При цьому конкретний ринковий механізм, використаний при формуванні ринків збуту сільськогосподарської продукції, залежить не тільки від прийнятої державної програми, але й від положень законодавчих актів, контролю за їх вико-

нанням та інформаційного забезпечення, адміністративних і економічних важелів дії на процес. Дія на процес збуту сільськогосподарської продукції різними інструментами (засобами) можлива за наявності інститутів законодавчої і виконавчої влади.

Організація внутрішнього продовольчого ринку передбачає діяльність товарних бірж, оптових ярмарок-виставок на державному, міжрегіональному, регіональному рівнях. Одночасно формуються канали прямих поставок продовольства в систему роздрібної торгівлі (супермаркети), минаючи оптові ринкові системи (США, Західна Європа). Раніше створені внутрішні продовольчі ринки обростають складами й перетворюються в продовольчі центри, які є головною ланкою централізованої системи розподілу продовольства. Усе це забезпечує конкуренцію і вибір каналів руху товарів. У цих умовах, природно, внутрішні продовольчі ринки можуть забезпечити лише частину оптового обороту продуктів харчування.

Отже, складовими механізми функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку в нових умовах є організаційна та економічна складові. Вони поділяються на певні елементи, для оцінки яких потрібна система економічних показників.

Висновки. Зважаючи на вище сказане, можна стверджувати, що поєднання та вдосконалення розглянутих складових організаційно-економічного механізму дозволить значно ефективніше функціонувати сільськогосподарським підприємствам, що сприятиме вирішенню проблеми продовольчої безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / Андрійчук В.Г. – К.: ІЗМН, 1996. – 510 с.
2. Завадський Й.С. Менеджмент. – К.: УФІМБ, 1997. – 542 с.
3. Коваленко Ю.С. Сільськогосподарське підприємство в ринковому середовищі / Ю.С. Коваленко. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 204 с.
4. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора / Т. Осташко . – К.: Фенікс, 2004. – 280 с.
5. Школьній О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: [монографія] / О.О. Школьній. – Умань: Видавництво Уманського державного аграрного університету, 2007. – 308 с.
6. Янків М.Д. Організаційно-економічний механізм розвитку і функціонування АПК України: [монографія] / М.Д. Янків. – Львів: Коопосвіта, 2000. – 450 с.
7. Brown L.R. The agricultural links: how environmental deterioration could disrupt economic progress. Worldwatch paper. – № 136. – P. 1-73.

***Аннотація.** Сформулировані теоретико-методологічні основи і концептуальні підходи к адаптації організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств. Раскрыта суть механизма функционирования сельскохозяйственных предприятий на внутреннем продовольственном рынке путем выделения организационной и экономической составляющей.*

***Ключевые слова:** організаційний механізм, економічний механізм, організаційно-економічний механізм, продовольствена безпека, сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарська продукція*

***Abstract.** In this article the theoretical and methodological foundations and conceptual approaches to adapt the organizational-economic mechanism of the agricultural enterprises. The essence of the functioning of agricultural enterprises in the domestic food market by providing organizational and economic component.*

***Keywords:** organizational mechanism, economic mechanism, organizational and economic mechanism, food security, agricultural enterprises, agricultural products.*